

УДК 005.743:005.936.3-021.13

САВЕНКО І.І., канд. екон. наук, доцент
Одеська національна академія харчових технологій, Одеса**СУТНІСТЬ ВІРТУАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МОЖЛИВІСТЬ
ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СФЕРІ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

В статті досліджено появу нових форм організаційних структур – віртуальних підприємств, започаткованих на стратегічному партнерстві, все глибшому прониканню в бізнес інформаційних технологій, змінами в підходах до організації та управлінні бізнесом. Розглянуто можливість функціонування віртуальних підприємств в сфері зернового господарства. Визначено завдання, які дадуть змогу входження вітчизняних підприємств зернової галузі до складу віртуальних підприємств.

Ключові слова: інтегральна логістика, віртуальні підприємства, ключові компетенції, інформаційні технології, стратегічна взаємодія.

In the article investigational appearance of new organizational structures forms – virtual enterprises, based on strategic partnership, to all more deep penetration in business of information technologies, by changes in going near organization and business management. Possibility of virtual enterprises functioning is considered in the sphere of corn economy. Tasks which will enable including of corn industry domestic enterprises in the complement of virtual enterprises are certain.

Key words: integral logistic, virtual enterprises, key jurisdictions, information technologies, strategic cooperation.

Вступ. Глобалізація та створення Всесвітньої торгівельної організації призвели до різкого збільшення потоків товароруху на світовому, внутрішньому національному ринках, на рівні окремих підприємств, що в свою чергу призвело до більш глибокого використання логістичного підходу в управлінні матеріальними та супутніми їм потоками. Подібна ситуація започаткувала виникнення та розвиток господарських відносин, заснованих на кооперації виробників, постачальників та споживачів з метою інтегрованого управління бізнес-процесами на всіх стадіях життєвого циклу виробу. Розвиток концепції інтегральної логістики змінив підходи до структурних побудов підприємств. На зміну традиційним самодостатнім підприємствам із повним переліком основних, допоміжних, обслуговуючих підрозділів прийшли віртуальні підприємства із стратегічною взаємодією на базі ключових компетенцій.

Постановка завдання. Метою дослідження даної роботи є вивчення механізму функціонування віртуальних підприємств та можливість застосування

таких організаційних структур в зерновому господарстві України.

Предметом дослідження виступає зернове господарство України, об'єктом - можливість та перспективність функціонування віртуальних підприємств в сфері зернового господарства України.

Результати. Застосування логістики та логістичного підходу є закономірним етапом в череді безперервно еволюціонуючих методів розвитку економіки. З точки зору практичного напрямку логістика – це наука про управління матеріальними і супутніми їм потоками (інформаційними, фінансовими, сервісними та іншими) у мікро-, макро- та мезологістичних системах. З наукової точки зору - це новий напрямок науково-практичної діяльності, цільовою функцією якого є наскрізна організаційно-аналітична оптимізація економічних поточкових процесів.

Логістичний підхід - загальнонаукова методологія дослідження, сутність якої складають чотири принципи положення: взаємопов'язані функції розглядаються як єдиний потік; для управління потоком створюється відповідна система, тобто організаційно-управлінський механізм; оцінювання ефективності функціонування системи управління потоком здійснюється з урахуванням не тільки витрат, а ще й втрат прибутку, зумовлених нераціональним використанням ресурсів потоку; кожний учасник логістичної системи отримує прибуток в залежності від величини доданої вартості в товар.

Еволюції логістичної концепції тісно пов'язані з парадигмами в логістиці.

Термін “парадигма”(з грец. *paradeigma* – приклад, зразок) в сучасній філософії науки – система теоретичних, методологічних та аксіологічних настанов, прийнятих в якості зразка рішень наукових задач, з якими погоджуються всі члени наукової спільноти.

В своїй роботі “Структура наукових революцій” Кун виділяє епістемічний аспект парадигми: це сукупність фундаментальних знань, цінностей, переконань та технічних прийомів, які виступають в якості зразка наукової діяльності. Існування парадигми, на думку Куна, пов'язано з періодами нормальної науки.

Історично склались чотири основні парадигми в логістиці: аналітична, технологічна, маркетингова та інтегральна.

Аналітична парадигма являє собою початковий класичний підхід до логістики як до теоретичної науки, що займається проблемами

управління матеріальними потоками у виробництві та обігу.

Сутність технологічної парадигми, яка започаткована з розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій в 1960-х роках, полягає в тому, що поставленій проблемі управління матеріальним потоком, можна синтезувати інформаційно-комп'ютерне забезпечення вирішення проблеми [1].

Маркетингова парадигма застосовується з початку 1980-х років. Її моделі описують і пояснюють відносини між логістичною системою і можливостями фірми в конкурентній боротьбі [2].

В основу нової інтегральної парадигми, яка розповсюджується в останні роки, закладено: нові розуміння механізмів ринку і логістики як стратегічного елементу у конкурентних можливостях фірм; широкі перспективи інтеграції між логістичними партнерами; нові технологічні можливості у сфері гнучких виробництв і інформаційно-комп'ютерних технологій, контролю і управління у сферах виробництва і обігу продукції [1].

Вивчення еволюції логістичних парадигм дає змогу стверджувати, що:

- базі знань кожної парадигми повинен відповідати певний етап розвитку логістики та логістичних підходів в управлінні потоками;

- реалізувавши можливості діючого етапу (комерціалізувавши знання та технічні прийоми діючої парадигми) суспільство в своєму економічному розвитку еволюціонує до наступного етапу (більш високого рівня), основою якого стають знання, цінності, переконання та технічні прийоми, які виступають в якості зразка нової парадигми.

Проте, серед вчених немає єдиного підходу щодо періодизації розвитку логістики. Анікін Б.А. визначає чотири стадії (рівні) розвитку [3],

Гаджинський А.М. визначає три етапи [4], Окландер М.А. п'ять етапів формування теорії логістики [5].

З точки зору Миротіна Л.Б. ринок логістичних послуг проходить через процес фундаментальних змін. Основними напрямками змін є: глобалізація діяльності компаній – клієнтів; концентрація компаній на ключових компетенціях і аутсорсинг непрофільних напрямків; скорочення життєвого циклу продукції та нові підходи до маркетингу та дистрибуції продукту, зростання ролі інновацій.

Названі зміни ведуть до репозиціонування та запровадження нових стратегій в діяльності логістичних операторів. В якості основних тенденцій серед логістичних компаній визначаються: укрупнення через операції по злиттю та поглинанию; зростання ролі інформаційних технологій та систем передачі даних; відхід від спеціалізованих послуг та концентрація по наданню завершених логістичних операцій.

Таким чином, в кінці ХХ століття з'явилися перспективи розвитку глобальних 3PL-компаній, здатних вирішити всі питання логістичної направленості для своїх клієнтів. Активна трансформація 3PL-компаній в 4PL-компанії світового масштабу діяльності призводить до впровадження ще більш ефективних рішень для клієнтів, в основі яких лежить інформація та лідерство по процесах [6].

В поточному десятиріччі більшість компаній стали приділяти велику увагу ключовим компетенціям, тобто розвитку тих напрямків діяльності, по яким підприємство є найбільш конкурентоспроможним.

Автором проведена систематизація взаємозалежності еволюції логістичних парадигм, етапів розвитку логістики та логістичної галузі. Результати дослідження представлені в табл.1.

Таблиця 1

Взаємозалежність еволюції логістичних парадигм, етапів розвитку логістики та логістичної галузі

№ Пп	Логістична парадигма	Роки еволюціонування	Етапи розвитку логістики та їх характерні ознаки	Еволюція логістичних операторів
1	Аналітична	1960 роки ХХ ст.	Логістика - теоретична наука управління матеріальними потоками у виробництві та обігу	
2	Технологічна	1960 роки ХХ ст.	1 етап. Інтеграція транспортно-складських процесів	Внутрішня логістика
			2 етап. Інтеграція транспортних, складських та виробничих процесів	Інсорсинг, 1PL- та 2PL – провайдери
3	Маркетингова	1980 р. - наш час	3 етап. Інтеграція всіх фаз руху продукту, від первинного джерела до кінцевого споживача	Аутсорсинг, 3PL – провайдери
4	Інтегральна	1990 р. - наш час	4 етап. Стратегічна взаємодія на базі ключових компетенцій	Інтегральна логістика, 4PL-провайдери

Сучасний ступінь розвитку виробництва і логістики визначається такими поняттями, як інноваційність (використання інноваційних розробок); самоорганізація (формування організаційних

структур, відповідних динаміці ринку); компетенції (розвиток тих напрямків діяльності, в яких підприємство є найбільш конкурентоздатним); віртуальність та взаємодія (участь в різних мережах, логістичних

ланцюгах, віртуальних підприємствах, широке використання Internet - технологій). Зміни в підходах до організації та управління бізнесом викликані появою нових форм конкурентної боротьби, заснованої на стратегічній взаємодії підприємств та все глибшому прониканню в бізнес інформаційних технологій.

Сучасна економіка характеризується виникненням та розвитком господарських відносин, заснованих на кооперації виробників, постачальників та споживачів з метою інтегрованого управління бізнес-процесами на всіх стадіях життєвого циклу виробу на базі інформаційних технологій. В останні роки проявляється тенденція відходу від класичних форм організації та управління підприємствами з жорсткими партнерськими відношеннями та перехід на систему організації віртуальних підприємств (ВП), заснованих на більш динамічному співробітництві.

Віртуальне підприємство – це динамічна відкрита бізнес-система, сформована на базі єдиного інформаційного простору юридично незалежними підприємствами з ціллю сумісного використання власних ресурсів для наскрізної реалізації всіх етапів економічно привабливих проектів від джерела витоку первинної сировини до передачі продукції кінцевому споживачу. Започаткування концепції ВП завдячується розвитку і широкому впровадженню сучасних Internet - технологій, новим можливостям для комунікацій та співробітництва різних

автономних та географічно розрізаних підприємств. ВП створюється завдяки формуванню єдиного організаційно-технологічного і інформаційного середовища за рахунок тимчасового об'єднання ресурсів різних підприємств. Завдяки оперативній координації використання ресурсів, організації здатні швидко та з мінімальними витратами виробляти кінцевий продукт чи послугу. Основними властивостями ВП є децентралізованість; наявність механізмів гнучкого формування нових організаційних структур; здатність швидкої адаптації до змінних вимог ринку; саморегулювання та самоорганізація; координація і взаємодія на основі погодження з бізнес-партнерами управління процесами і ресурсами.

На основі параметрів замовлення клієнта і бази технологічних операцій визначається технологія виготовлення даного продукту (послуги), з урахуванням параметрів бази даних постачальників визначаються альтернативні можливості виконання кожної із операцій технологічного плану.

В подальшому, за допомогою аналізу узагальнюючих показників наявності і ефективності використання ресурсів здійснюється порівняння різних варіантів логістичних ланцюгів, для кожного окремого проекту вибирають найкращу конфігурацію віртуального підприємства по окремим виконавцям.

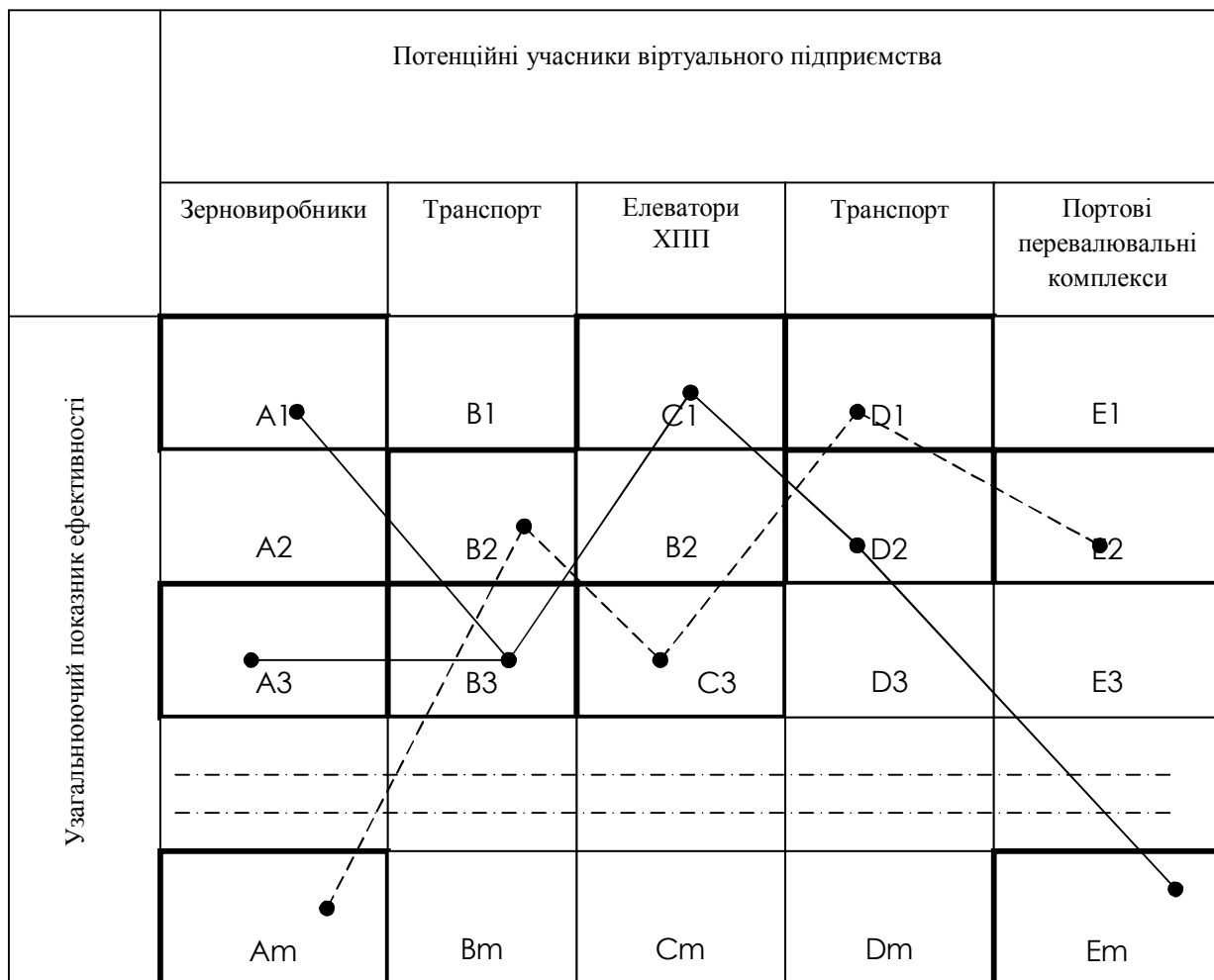

Рис. 1 - Принципова схема реалізації проектів віртуальними підприємствами I і II

На рисунку 1 представлена ситуативна позиція потенційних учасників віртуального підприємства окремого зернового регіону (зерновиробники - А; транспортні підприємства - В, D; елеватори, ХПП – С і портові перевалювальні комплекси - Е).

На основі аналізу узагальнюючих показників ефективності для першого проекту створюється віртуальне підприємство в складі: зерновиробники А1, А3 – транспортне підприємство В3 – елеватор (ХПП) С1, транспортне підприємство D2 – портовий перевалювальний комплекс Ем. Для другого проекту створюється інше віртуальне підприємство в складі: зерновиробне підприємство Аm – транспортне підприємство В2 – елеватор (ХПП) С3 – транспортне підприємство D1 – портовий перевалювальний комплекс Е2.

ВП не має статусу юридичної особи. Об'єднуючі функції може виконувати координаційний орган ВП. Таким органом може виступати управляюча компанія, яка не є безпосереднім учасником виробничо-логістичного процесу, або одно із підприємств – учасників ВП, що є головним виконавцем по тому чи іншому проекту.

Між учасниками ВП, яке діє на основі визначених координаційним органом правил, зберігаються принципи конкуренції. ВП є відкритою системою, вхід в яку і вихід із якої визначаються самими підприємствами.

Головною ціллю ВП є швидке реагування на ринкові вимоги та максимізація ступеню використання ресурсів підприємств. Основний економічний потенціал ВП з точки зору організації виробництва і логістики закладений в якісно нових можливостях управління логістичними ланцюгами і процесах створення вартості на основі концентрації великої кількості ресурсів в єдиній базі, що дозволяє швидко і гнучко реагувати на ринкові зміни.

Крім того, формування регіональних ВП може служити основою підвищення економічного потенціалу регіону і вирішення соціальних проблем. Це здійснюється за рахунок інтеграції ресурсів та збільшення ефективності їх використання в рамках розвитку пріоритетних напрямків діяльності регіону.

Однією із головних задач організації виробничої кооперації в вигляді ВП є розробка такого інтегрального інформаційного простору та системи оперативного управління процесами і координації, які б дозволили в оперативному режимі здійснювати: приймання замовлень клієнта; перевірку можливостей його виконання; розподілення робіт по виконанню даного замовлення між окремими підприємствами – учасниками ВП [7].

Підходи, щодо створення та функціонування нових структурних формувань ставлять перед вітчизняними підприємствами зернового ринку ряд невідкладних завдань:

- приведення організаційних структур підприємств у відповідність із концепцією ключових компетенцій (розвиток тих напрямків діяльності, в яких підприємство є найбільш конкурентоздатним);
- виключення із структур підприємства підрозділів, які виконують непрофільні функції та передачу останніх спеціалізованим фірмам – аутсорсерам;
- перенаправленість стратегії підприємств на віртуальність та взаємодію (участь в різних мережах, логістичних ланцюгах, віртуальних підприємствах);
- готовність співпраці в інтегральному інформаційному просторі (відкриття інформації про власну ресурсну базу і власний економічний потенціал, як основну умову до співпраці в рамках віртуального підприємства).

Висновки. Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що перспективним напрямком економічного розвитку господарюючих суб'єктів сьогодення є відхід від класичних форм організації і управління підприємствами з жорсткими партнерськими відношеннями та перехід на систему господарських відносин, заснованих на кооперації виробників, постачальників та споживачів, так званих віртуальних підприємств, з метою інтегрованого управління бізнес-процесами на всіх стадіях життєвого циклу виробу (послуги).

Такі організаційні структури можуть успішно функціонувати в сфері зернового господарства країни, включаючи до своєї структури діючі вітчизняні підприємства за умови вирішення ними ряду визначених завдань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сергеев В.И. Логистика в бизнесе: учебник / В.И. Сергеев. - М.: ИНФРА-М, 2001. – 608 с.
2. Основы логистики: учеб. пособие / Под ред. Л.Б.Миротина и В.И.Сергеева. – М.:ИНФРА-М, 2002. – 200 с.
3. Логистика: учебник / Под ред. Б.А. Анікіна. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА – М, 2003. - 368 с.
4. Гаджинський А.М. Логистика: учебник для высших и средних специальных учебных заведений. / А.М. Гаджинський. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательско-торговый центр «Маркетинг», 2002. – 408 с
5. Окландер М.А. Логистика: підручник. / М.А. Окландер. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 346 с.
6. Миротин Л.Б. Эволюция логистической отрасли. / Л.Б. Миротин // Логистика. - 2009. - №1.
7. Иванов Д.А. Логистика. Стратегическая кооперация / Д.А. Иванов. – М.:Вершина, 2006. – 176 с.

